

Kód předmětu: SPSMP_MTO2

Strapáčová Lucie, 209962

Projekt

Téma: Strukturované a nestrukturované postupy ve výtvarné výchově u žáků s autismem

Výzkumný problém: Vznik prací žáků s autismem v hodinách výtvarné výchovy bez strukturovaných postupů, tedy strukturalizace.

Výzkumná otázka: Jsou žáci s autismem schopni takového výtvarného projevu, který vznikne bez podpory (vizuální či strukturální) a s prvky tvořivosti a spontaneity?

Proč je výzkum relevantní: Při práci na Základní škole Štolcova jsem se setkala s velmi tvůrčím přístupem žáků s autismem a to i bez strukturovaných postupů. Výzkumem by se mohlo ověřit, zda jsou žáci s autismem opravdu schopny tvořivé spontaneity bez strukturalizace. Zároveň by šlo o podrytí některých hlasů o tom, že děti s autismem nejsou schopny tvořivosti a kreativity.

Cíl: Zjištění, zda je nutné u žáků s autismem využívat strukturální podpory ve výtvarné výchově. Dále, zjištění zda jsou žáci s autismem ve výtvarné oblasti tvořiví, nápadití, mají potřebu a touhu vyjádřit vlastní představy, obrazy, názory.

Hlavní výzkumná otázka: Je nutné užití strukturovaných postupů ve výtvarné výchově u dětí s autismem?

Vedlejší výzkumné otázky: Jsou žáci s autismem schopni tvořivého přístupu?

: Jsou žáci s autismem schopni samostatného spontánního výtvarného projevu?

: Lze vyučovat výtvarnou výchovu u žáků s autismem za jiné podpory? – Jaké jiné podpory lze využít ve výuce u žáků s autismem?

Volba výzkumné strategie: Výuka žáku s autismem je velice specifická, proto je lépe se zabývat problémem do hloubky a podrobně, než se zaměřit na velký počet žáků. Dalším důvodem je fakt, že žáci s autismem jsou rozptýlení po celé České Republice a je velice

nelehkým úkolem všechny děti obsáhnout. Nemluvě o specifičnosti samotného poruchy autistického spektra, kdy si děti s autismem zvykají dlouhou dobu na novou osobu.

Metoda sběru: Jednalo by se o metodu **pozorování** a analýzu jednotlivých produktů. Výzkum by probíhal v rámci jedné třídy, která čítá 6 žáků (6 chlapců 8-14let u všech diagnóza: porucha autistického spektra, či autistické rysy). Výtvarná výchova v této třídě probíhá vždy se dvěma žáky. Proto by pozorování a následný záznam neměli být náročnou metodou.

Během těchto hodin by se realizovalo několik témat (například: 6témat) a to vždy ve dvou provedeních – jednou za pomoci strukturalizace a vizuální či jakékoli jiné podpory – a podruhé totéž téma, ovšem již bez strukturalizace, pouze s podporou (vizuální, či konkrétní forma výrobku, díla, jiná podpora). U jednotlivých témat lze využít různou techniku u stejného tématu.

Příprava sběru dat: Pozorování by probíhalo během práce žáků v hodině výtvarné výchovy - sledování:

- chování žáků, konkrétní projevy chování
- jak si žáci počínají při práci
- jsou zorientovaní – v prostoru, čase, v pracovním procesu
- jsou zmatení – proč? V čem je problém? Co způsobilo rozlad?
- vědí žáci, co mají dělat?
- zaujala žáky práce?
- zaujala žáky daná technika?
- tvoří žáci s porozuměním?
- chápou žáci zadání?

Z tvorby a výsledku tvorby bychom vyvodili, zda žáci zvládli práci i bez strukturalizace, zda zapojili fantazii, zda tvořili spontánně a kreativně?

Možné problémy: Zde na prvním místě musíme zařadit rozpoložení žáků – jejich emocionální naladění, případné afekty, záchvaty, euforie a další různé psychické stavy. Ty vznikají na nejrůznějším podkladě. Protože většina dětí z této skupiny žáků je medikovaná,

mohou být tyto stavy způsobeny léky, rozčilením z neporozumění, rozčilení z neschopnosti se vyjádřit, narušením rituálu, či z běžné změny počasí.

Tak i přes fakt, že žáci mají výtvarnou výchovu rádi, může vzniknout situace, kdy nebudou ochotni spolupracovat ani pracovat, či v nejhorším případě ani nebudou chtít jít do výtvarné dílny.

Nevýhodou může být věková rozmanitost. Na ZŠ Štolcova jsou třídní kolektivy žáků tvořeny podle toho, kteří žáci společně vydrží, ne podle ročníku, který navštěvují. Věkem se samozřejmě osobnost vyvíjí, tak může být tento fakt i výhodou, protože ukáže širší rozsah projevu chování i tvorby pro náš výzkum.

První pozorování: (realizováno v období měsíce května)

Téma: rozkvetlá zahrada

- ❖ Nejprve za použití strukturalizace, tedy detailně rozfázovaného a rozkresleného postup. Jednalo se o techniku kresby olejovými pasteli a následnou malbu vodovými barvami, kdy žáci měli ztvárnit nejrůznější květiny (tulipány, zvonky, pampelišky,)

Samotná strukturalizace: jednotlivé piktogramy pro: výtvarné potřeby: papír, pastely, štětec, vodové barvy, kelímek na vodu.

: výtvarný postup: 1. piktogram – kreslení květiny, 2. piktogram – více květin, 3. piktogram – celý pruh papíru je zaplněn květinami, 4. piktogram – nachystání barev a štětce, 5. piktogram – práce se štětcem a přemalování namalovaných květin, 6. piktogram – závěr výkresu – hotové dílo. Dále jsem připravila i vizuální podporu, knihy s květinami a samotný, již hotový, výtvar.

Průběh: tato hodina probíhala pouze s jedním žákem. Chlapec přišel do školy v dobré rozladě, na výtvarnou výchovu se zpravidla těší. Následovalo motivační povídání o jaře a květinách, prohlížení obrázků květin a knihy. Chlapec pochopil, začal pracovat, měl na výběr voskovky a pastely. Začal voskovkami (ty ovšem nemají tak sytou barvu jako olejové pastely), nabídla jsem mu jinou techniku, vyzkoušel, ale rozzlobil se po odebrání voskovek, řekl si o ně a pokračoval v práci. Pracoval klidně, tiše a tvořil naprosto identický obrázek, jako byla předloha.

Dílko se chlapci velice podařilo, ovšem bylo přesnou kopií strukturalizovaného postupu a předlohy. Ovšem chlapec měl s dílka velkou radost a pak jsme jej společně umístili na nástěnku.

- ❖ Druhé pozorování (tentýž chlapec jako v prvním pozorování) – volná práce bez strukturálního postupu. Tentokrát jsme využili techniku: práce s nejrůznějšími materiály, stříhání a lepení papíru.

Průběh: Chlapec se již ve třídě dožadoval tvorby velké květiny (tu jsme vytvořili předcházející hodinu s jiným žákem). Přišli jsme do výtvarné dílny, nachystala jsem nejrůznější materiály (krepový papír, barevné papíry, vzorované kartony, vlnité lepenky, různé materiály: filc, sisal, tkaniny, ústřížky,...) Chlapec si hned vybral barvu, dala jsem mu šablonu lístku a pouze slovně instruovala: obkreslit, kolikrát a jak vystříhnout. Chlapec si sám začal skládat okvětní lístky do kytičky, když byl hotov, dožadoval se výplně středu, vybral si sisal, který zmuchlal a pomocí lepidla vytvořil střed. Společně jsme dotvořili stonek – výsledek byl překrásný. Práce chlapce natolik strhla, že chtěl tvořit dále, objevil ruční papír a sám již začal tvořit, další velmi nápadité dílko.

Námět k modifikaci: Jak jsem si sama vyzkoušela je třeba detailní příprava, jak strukturovaných postupů, tak i prostoru a materiálního vybavení. Je vhodné připravovat takové hodiny, kdy bude zřetelně jasný rozdíl mezi strukturou a „volnou hodinou“. Je třeba brát v potaz, že vždy musí žáci s autismem pochopit zadání, není zde úplně vhodné volné téma, ani přílišná volnost v práci. Dále by nebylo možná od věci někdy vyzkoušet dvojice chlapců dle věku, pro jednotlivé hodiny.

Relevantní literatura:

- ČADILOVÁ, V., JŮN, H., THOROVÁ, K. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem: Zvládání problémového chování u lidí nejen v domovech sociálních služeb*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2007. 243s. ISBN 978-80-7367-319-2.
- HRDLIČKA, M., KOMÁREK, V. *Dětský autismus*. Praha: Portál, 2004. 206s. ISBN 80-7178-813-9.
- JANOTOVÁ, D. *Pokroky ve farmakoterapii mentální retardace*. Psychiatrie, Časopis pro moderní psychiatrii, Supplementum, 2006, I.

- KAUFMAN, B. *To love is to be happy with*. London: Souvenir Press, 1976. ISBN 0285648268.
- KOHOLOVÁ, M. E. F. *Výtvarné činnosti pro malé děti*. Praha: Portál, 2008. 168s. ISBN 80-7178-891-0.
- MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém?* Praha: Portál, 1999. ISBN: 80-85282-78-X.
- NESNÍDALOVÁ, R. *Extrémní osamělost*. Praha: Avicenum, 1973. 163s.
- PEETERS, T. *Autismus: Od teorie k výchovně-vzdělávací intervenci*. 1. vyd. Praha: Scientia, 1998. 169 s. ISBN 80-7183-114-X
- SCHOPLER, E., MESIBOV, G. *Autistické chování*. 1. Vyd. Praha: Portál, 1997. 301 s. ISBN 80-7178-133-9
- TUSTIN, F. *Autism and Childhood Psychosis*. New York: Asonson, 1973.
- THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra: Dětský autismus, Atypický autismus, Aspergerův syndrom, Desintegrační porucha*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2006. 453s. ISBN 80-7367-091-7.